

Ks. Ludwik Królik

OSIEMNASTOWIECZNE DOKUMENTY PARAFII BOGLEWICE W ARCHIWUM ARCHIDIECEZJALNYM W WARSZAWIE

WSTĘP

W Archiwum Archidiecezjalnym w Warszawie, wśród wielu zespołów akt, znajdujemy fragmentaryczne, niekonserwowane archiwalia parafii Boglewice, obejmujące siedem nie uporządkowanych teczek luźnych dokumentów oraz pięć ksiąg metrykalnych. Źródła te zasługują na szczególną uwagę. Na ich podstawie można odtworzyć część dziejów wymienionej parafii. Nie wchodząc bliżej w szczegóły i treść dokumentów, warto jednak odnotować, że miejscowość Boglewice, położona w ziemi czerskiej, o bardzo żyznej glebie, stała się już od XIII w. ośrodkiem życia parafialnego.¹ Sama nazwa Boglewice pochodzi od imienia Bogiel (Bogusław, Bogusz, Bogusza). Wieś stanowiła pierwotnie własność rodu Doliwów. Jednakże w r. 1343 Boglewice wraz z Wolą i Seroczynem pod Liwem zamienił kasztelan czerski Papięta z rodu Doliwów z księżętami czerskimi Ziemowitem i Kazimierzem na Siekluki, Szczyty i las w Stromcu², a Boglewice nadali książęta niebawem (przed 1368 r.) Jelitom, którzy wzięli stąd nazwisko Boglewskich³. Pierwszy kościół nosił wezwanie Świętego Krzyża.⁴ Nie mamy bliższych danych na temat uposażenia i dziejów parafii Boglewice w pierwszych latach jej istnienia. Podobnie jak wiele wówczas istniejących placówek duszpasterskich w Polsce, tak też wspomniana parafia uposażona była ziemią, dziesięcinami i innymi dochodami.⁵

Według wizytacji z r. 1603 kościół w Boglewicach miał wezwanie Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Role plebanii, w której nie było proboszcza leżały odłogiem. Uposażenie proboszcza stanowiły dziesięciny z Ryszek, wikarego natomiast dziesięciny z czterech folwarków w Boglewicach.⁶ Taki stan parafii miał swe źródło

Na temat parafii Boglewice zob. krótkie wzmianki; *Źródła dziejowe, Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, t. I—XVI, Mazowsze (t. V), wyd. A. Pawiński, Warszawa 1892, s. 241; *Kodeks dyplomatyczny księstwa mazowieckiego*, wyd. J.T. Lubomirski, Warszawa 1863, nr 365, s. 382; SGKP, t. I, s. 278; t. XV, cz. 1, s. 178; *Encyklopedia Powszechna*, t. III, Warszawa 1860, s. 875; *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, wyd. pod red. Izabelli Galickiej i Hanny Sygietyńskiej, t. X, Warszawa 1970, ss. 8 n.; J. Łukasiewicz, *Krótki opis historyczny kościołów parochialnych, kościołów, szkółek parochialnych, szpitali i innych zakładów dobroczynnych w dawnej diecezji poznańskiej*, t. III, Poznań 1859, s. 192; Wł. Knapieński, *Notaty archiwalne*, mps BSemWwa, t. I, s. 23; J. Nowacki, *Archidiecezja poznańska w granicach historycznych i jej ustrój*, t. II, Poznań 1964, s. 537.

Zob. J. Nowacki, *Gmiaźdo „Paniczqt” — Doliwów*, Mies. Herald., 10 (1931), nr 7/8, ss. 174 n.

Zob. tamże.

Zob. J. Nowacki, *Gmiaźdo „Paniczqt” ...*, dz. cyt., s. 537.

ArPoz, AE II, k. 174 nn., 177 nn., 264v.

ArPoz, AV Laurentii Goślicki (1603), k. 86.

prawdopodobnie w przejściowym przejściu jej przez protestantów, co zapewne nie było zjawiskiem odosobnionym w archidiakonacie warszawskim, przynależnym do diecezji poznańskiej.⁷

Wiek XVIII — to w Polsce okres saski. Interesująca nas parafia uczestniczyła w ówczesnych wydarzeniach. Wiadomo, że na początku XVIII w. wojna północna (1700-1721) przyniosła ogromne wyniszczenie kraju. Obok tego zaznaczała się wzrastająca stale ingerencja obcych mocarstw, a zwłaszcza Rosji, w wewnętrzne sprawy Polski.⁸ Zarówno zniszczenia wojenne, jak i pogarszająca się sytuacja gospodarcza i polityczna w Polsce pozostawiły pewien ślad w funkcjonowaniu parafii w Boglewiczach, co można też wywnioskować z zachowanych źródeł tego okresu.

Niniejszy artykuł odnosi się sensu stricto do XVIII w. Publikujemy poniżej pięć dokumentów, które warto w ten sposób uchronić od dalszego zniszczenia. Są one wpięte w teczkę parafii Boglewice pt. *Akty prawne, wizytacje, inwentarze 1681-1933*. Dokument nr 1 z r. 1736 przypomina posesorom dóbr Boglewice o sprawie sądowej. Następny dokument (nr 2) to bardzo interesujący inwentarz kościoła w Boglewiczach z r. 1780. Szczególnie cenne są trzy wizytacje dziekańskie tej parafii, odprawione w latach 1780-1782 (dokumenty nr 3-5). Wymienione pisma rzucają wiele światła na stan materialny i duchowy parafii w Boglewiczach w XVIII stuleciu.

NR 1. POZEW SĄDOWY

Czersk, 1736

Posesorów dóbr Boglewice, Wola Boglewska i Ryszki wzywa się, aby nie zaniedbali udziału w rozprawie sądowej, która miała odbyć się w wyznaczonym terminie w Czersku, a dotyczyć miała przekazywania 1000 florenów rocznego czynszu ze wspomnianych dóbr na rzecz kościoła w Boglewiczach.

Oryginał nie znany.

Kopia: ArWwa, w tezcze parafia Boglewice, *Akty prawne, wizytacje, inwentarze 1681-1933*; tytuł wpisu: *Actum in arce Cernensi sabbato post Dominicam Exaudi proximo anno Domini millesimo septingentesimo trigesimo sexto*; stan zachowania: dokument nieco zniszczony, zwłaszcza boki i na załamaniach, wyrazy miejscami rozmazane, trudno czytelne.

Ad officium ac acta praesentia castren[sia] cap[ita]nealia Cernen[sis]⁹ personaliter veniens ministerialis regni generalis R[evere]ndus Gregorius Wasewicz¹⁰ de Boglewice authenticus ac iuratus palam ac libere recognovit. Quia ipse citationis huius infrascriptae litteralis copiam, sigilatamque pro terminis infrascriptis legitime spectantem ex parte infrascriptae partis actorum contra citatam inferias nominatam partem de tenore tali.

Zob. tamże. Według wizytacji były przejściowo w posiadaniu dysydentów kościoły w parafiach Giżyce, Suserz i Zwola. W Ojrzanowie kościół został ekssekrowany przez pochowanie w nim patrona-akatolika. Ze względu na zagarnięcie przez patronów w całości lub w części dotacji plebanii, można by przyjąć przejściową utratę kościołów na rzecz dysydentów w parafiach: Lutkówka i Osuchów (obu patronem akatolik), Życk, Babsk, Rozniszew, Boglewice, Parysów i Jakubów (zob. J. Nowacki, *Gniazdo „Paniczki”...*, dz. cyt., s. 566).

Zob. L. Królik, *Organizacja diecezji łuckiej i brzeskiej od XVI do XVIII wieku*, Lublin 1983, s. 107.

Czersk, wieś w woj. warszawskim.

Ks. Grzegorz Wasewicz, urzędnik sądu w Czersku.

Augustus tertius¹¹, Dei gratia rex Poloniae, et necnon haereditarius dux Saxoniae, princeps ac elector. Vobis nobilibus Stanislao, Mathiae, Ludovico, nobili Żurawski¹², consorti, ac Antoninae, Annae, virginibus Boski, olim Illustris nobilis Nicolai Boski¹³, castellani Ravensis¹⁴, filii ac filiabus, atque Josepho succameraridae Lomsensi¹⁵ ac Annae, nobili Francisci Rychłowski, curriteri Petricoviensi¹⁶, consorti Zwierzchowski, olim nobili Martini Zwierzchowski, succamerarii Lomasensisiani¹⁷, olim nobilae Boska, procreati filio ac filiae olim nobili Vladislai Boska, pincernae Cernensis, sterilitate cito functi successoribus, tum nobili Alberto Rychłowski, vexillifero Siradiensi¹⁸ ac Antonio a Zaborow Zaborowski, excuriarum ducatus Samogitiae¹⁹, praefato bonorum Boglewice, Wola Boglewska²⁰, Ryszki²¹, vigore iurium vobis servientium possessoribus de bonis vestris generaliter omnibus mandamus, ut in terminis quaerelarum iudiciisque causarum officii castren[sis] cancellariae Cernen[sis], feria secunda post datam positiarumque per feriis citationis prima ex ultimis in arce Cernen[si] celebrandis practice ac peremptorie compareatis.

Ad instantiam Admodum R[everen]di Andreae Milewski²², praepositi Boglevicen[si] altaris, qui vos martitarum, maritorum vestrorum, uti futurum causalium authe[nticum] ac assistentia[rum] inhaerendo inscriptioni reemptionali per olim M[agnificu]m Vladislaum Boska, pincernam Cernen[sis], coram actis castrorum Cernensis super summam mille florenorum, censu annuo, quotannis pendendo factae ac recognitae citatigae prae eorundem bonorum haerodem quam ex vos stante possessione vestri reperitum sine quavis ulteriori protdatime exsolvatis ac reddatis. Sive quam lex onus causae p[rae]sentis afficit exsolvas ac reddas praesentibus citationi litis termino parituri ac ad permissa iudicialiter responsari. Datum in arce Cernensi feria secunda post Dominicam Exaudi, proximo anno Domini millesimo septingentesimo trigesimo sexto. Editum ad bona villae Boglewice curiamque citatione ibidem sit die hodierna pridie actus praesentis exportavit, ac de positione administratoris eorundem bonorum notificavit, de quo per se fecit relationem. Ex actis castrorum causarum Cernensis rescriptum. Pieczęć opłatkowa owalna z wyobrażeniem orła przystawiona w Czersku. Nieco niżej napis: legit Kłodzki. Na odwrocie dokumentu napis: perscripta in praesentatione Admodum R[everen]di Milewski praepositi Boglevicen[sis] coram succamerarium ad m[agnam] iurisdictionem Cernen[sis]. Ponizej: in arce Cernensi 1736. Na samym dole: ius primum — de summa 1000 fl[ore]norum pol[on]icalium.

August III (1696—1763), elektor saski i król Polski od 1733 r. Syn Augusta II. Tron osiągnął dzięki zbrojnej interwencji rosyjskiej i saskiej jako kontrkandydat Stanisława Leszczyńskiego. Za panowania Augusta upadło zupełnie znaczenie Polski na zewnątrz, wzrosła ciemnota, rozprzężenie wewnętrzne i samowola rodów magnackich.

¹² Stanisław, Maciej i Ludwik Żurawscy, szlachcice.

Mikołaj Boski, kasztelan rawski.

¹⁴ Rawa Mazowiecka, miasto w woj. skierniewickim.

Łomża, miasto wojewódzkie.

¹⁶ Piotrków, miasto wojewódzkie.

¹⁷ Zob. przyp. 15.

¹⁸ Sieradz, miasto wojewódzkie.

Żmudź, region historyczny, stanowiący północno-zachodnią część Litwy.

²⁰ Wola Boglewska, wieś w woj. radomskim.

Ryszki, wieś w woj. radomskim.

²² Ks. Andrzej Milewski, prepozyt ołtarza w Boglewicach.

NR 2. INWENTARZ KOŚCIOŁA W BOGLEWICACH Z R. 1780

Boglewice, 27.IX.1780

Inwentarz kościoła w Boglewicach, sporządzony z okazji wizytacji dziekańskiej, szczegółowo podaje wykaz naczyń liturgicznych, szat i innych rzeczy kościelnych.

Oryginał nie znany.

Kopia: ArWwa, w teczce parafia Boglewice, *Akty prawne, wizytacje, inwentarze 1681-1933*; tytuł: *Inwentarz kościoła Boglewskiego sub tempore visitationis decanalis*; stan zachowania dobry.

I. ARGENTERIA, CYNA, MIEDŹ, MOSIĄDZ I INNE SPRZĘTY KOŚCIELNE

1. SREBRO

Monstrancja srebrna, w słońce robiona, pstro złocista, w obłokach swych biała, z których wychodzą promienie wyzłacane. W górze nad promieniami iest dwóch aniołków wyzłacanych, koronę takąż trzymających, środkiem cyrkuł wraz z melchizedechem wyzłacany, mający szkła z oboch stron krystalowe, szlifowane, z tych tylne szpilką srebrną na łańcuszku taimże zatyka się.

Puszka cymborium srebrna, tam intus, quam extra wyzłacana. Puszek srebrnych dwie intus tylko wyzłacanych. Patena srebrna cum operculo pro deferendo Ssmo ad infirmos cata, tam intus, quam extra wyzłacana. Vasculum srebrne okrągłe, z wieczkiem pro deferendo oleo infirmorum. Kielichów pięć, dwa całe tam intus, quam ab extra wyzłacane, z patenami takiemiż, a trzy w kuppach tylko wyzłacane, z patenami z wierzchu tylko pozłacanemi. Relikwiarzy pstro złocistych dwa. Krzyż srebrny cum simili effigiae Crucifixi do noszenia na processyą. Lichtarzy srebrnych dla akolistów para. Ampulek srebrnych, wewnątrz wyzłacanych, z wieczkami takiemiż para.

W wielkim ołtarzu iest na obrazie Matki Nays. [sukienka] wyższą połową srebrna, niższą mosiężna, posrebrzana, po której sukience są gwiazdy rzucane, pozłacane. W górze zaś dwóch aniołków srebrnych, trzymają koronę takąż pozłocistą. Pod nogami Matki Nays. iest miesiąc srebrny pozłacany. Na tym obrazie iest wotów niewielkich, różnej figury trzynaście srebrnych.

W ołtarzu Przemienienia Pańskiego iest korona srebrna pozłacana, a dwie niepozłacane, tamże na Panu Jezusie sukienka srebrna y wotów takichże cztery, z których iedno pozłacane. W ołtarzu Pana Jezusa iest korona cierniowa pozłacana. W ołtarzu S. Antoniego iest koron trzy srebrnych, pasek y z lilią takąż y Duch S. w tymże ołtarzu. Wyżey na obrazie S. Barbary iest korona z czeskich kamieni. Korona mała srebrna do obrazu S. Tekli.

2. CYNA

Lampa przed ołtarzem Pana Jezusa wisząca. Lichtarzów większych na ołtarzu par iedynaście, stołowych par sześć. Vasculum cynowych złączonych para, ampułek starych trzy, łódka takąż z łyżeczką iedną. Tacek cynowych pod ampułki dwie. Lawaterz cynowy z miednicą takąż. Vasculum pro oleo infirmorum poiedyncze iedne y potroy-nych złączonych trzy.

3. MOSIĄDZ

Lampa wielka przed wielkim ołtarzem w serce robiona, z szczęcią po niżej lichtarzycami. Trybularz stary ieden. Lustrów pobielanych par trzy. Dzwonków wszystkich inkludując y te co przy bursie y zakrystyi ośm. Pieczęć kościelna mosiężna.

4. ŻELAZO

Do pieczenia opłatków ieden, cyrkulików do komunikantów, nożyczki do obstrzygania hostyi, serc blaszanych połączanych do stawiania lamp dwie. Kropielnica w zakrystyi iedna. Puszka mosiężna na hostye iedna.

5. MIEDŹ

Kociołek in baptistorio ieden. Kociołek do wody święconej ieden. Kotłów do processyi para.

6. DREWNO

Lichtarzy toczonych na ołtarze par trzy, pod paschał duży ieden. Krzyżów na ołtarze cum variis corpusculis siedm. Krzyż duży do processyi ieden. Statua na Rezurekcyą iedna w kolory malowana. Katafalk o dwóch gradusach czarno malowany, z trumną podobnie malowaną. Krzesło ieden skórą gdańską wybite. Scabellum ieden o trzech gradusach. Ławeczek małych, które razem służą pro scabellis dwie. Obrazów do noszenia, stolarskiej roboty, na obydwie strony malowanych, na processyą, dwa. Baldachim iednoręczny, aksamitny niebieski, z frandzlą y galonami srebrnymi. Umbrakulów trzy, ieden staroświeckiey bogatey materyi, na tle białym w kwiaty srebrne, grodeturem zielonym podszyte, a dwa nędzowe. Do nich drążek z postumentem niebiesko malowany ieden. Chorągwiów adamaszkowych, z obrazami na obydwie strony malowanych, z frandzlami iedwabnymi a sznurami włóczkowymi dwie, z których iedna karmazynowa, druga zielona. Chorągiewek rasowych czerwonych, z obrazami na obydwie strony malowanych, cztery. Chorągiew żałobna rassowa, z frandzlą, kutasami pstromi y obrazem na obydwie strony malowanem, iedna. Kołatka y grzegotka na Wielki Piątek y troynak na Wielki Piątek kwiatów zimowych robionych, par trzy.

II. APPARATY, BIELIZNA Y INNE ZAKRYSTYI SPRZĘTY

1. KOLOR BIAŁY

Ornat aksamitny niebieski, galonem dubeltowym szerokim garnirowany, taftą niebieską podszyty cum omnibus requisitis. Ornat lammy srebrney, w kwiaty także iedwabne różnego koloru, kampanką wąską srebrną garnirowany, astrachanią różową podszyty cum omnibus requisitis. Ornat tureckiey materyi na tle białym, w kwiaty złote y iedwabne różnego koloru, galonem szychowym złotym garnirowany, astrachanią karmazynową podszyty cum omnibus requisitis, prócz vellum na kielich dobieranego. Ornat na grodeturze niebieskim, w kwiaty srebrem y iedwabiem różnego koloru szyte, galonkiem srebrnym garnirowany, astrachanią karmazynową podszyty, z stułą y manipularzem y ubiorem na kielich dobieranym. Ornat drogetowy niebieski, z kolu-

mną staroświeckiej materyi, na tle lamowym białym, w kwiaty złote kampaną szychową żółtą garniowany, astrachanią czerwoną podszyty cum omnibus requisitis. Ornat grodeturowy żółty, w kwiaty iedwabiem szyty i różnego koloru taśmą iedwabną niebieską garniowany, astrachanią niebieską podszyty cum omnibus requisitis. Ornat lamowy złoty, z kolumną tureckiej materyi, na tle czerwonym w kwiaty srebrne, taśmą półiedwabną czerwoną garniowany, astrachanią karmazynową podszyty cum omnibus requisitis.

Kappa na tle grodeturowym niebieskim, w kwiaty srebrne galonkiem takimże, tylko garniowana wedle szczytu, partim kitayką, partim astrachanią takąż podszyta. Firanek na tle białym w kwiaty srebrne y iedwabne różnego koloru para. Firanek płóciennych szychowych par cztery. Sukienka na puszkę lamowa złota, effort muslinowy, w kwiaty iedwabne, szydełkową robotą kampanką złotą garniowany, kitayką różową podszyty.

2. KOLOR CZERWONY

Ornat francuskiej materyi, na tle blade różowym, w kwiaty srebrne y iedwabne białe, galonkiem wąskim srebrnym garniowany, astrachanią różową podszyty cum omnibus requisitis. Ornat staroświeckiej materyi, na tle atlasowym ponsowym w kwiaty złote, srebrem przerabiane, z kolumną aksamitną zieloną, w kwiaty złotem y srebrem aftowaną, kampaną srebrną z złotem przerabianą, dokoła złotem koło kolumny garniowany, kitayką podartą podszyty, z stułą, manipularzem a ubiorem na kielich dobieranym. Ornat atlasowy karmazynowy, w paski srebrem przerabiane, taśmą półiedwabną białą garniowany, astrachanią niebieską podszyty, z stułą, manipularzem a ubiorem na kielich dobieranym. Ornat adamszkowy karmazynowy, z kolumną staroświeckiej materyi, na tle adamszkowym zielonym, w kwiaty złote y iedwabne różnego koloru, taśmą półiedwabną żółtą garniowany, astrachanią karmazynową podszyty cum omnibus requisitis. Kappa atlasowa, w pasy białe y zielone, z bokami y szczytem kitayki mienionej w kratkę, astrachanią ceylastą podszyta.

3. KOLOR ZIELONY

Ornat lamowy srebrny, na tle zielonym, z kolumną morderową atlasową, w kwiaty także, kampanką srebrną garniowany, astrachanią niebieską podszyty, z stułą, manipularzem, ubiorem zaś na kielich dobieranym. Ornat z gęsiej skóry w kolorze oliwkowym, z kolumną parterową na tle zielonym, w kwiaty białe taśmą białą w pół iedwabną garniowanv. astrachanią niebieską podszyty cum omnibus requisitis.

4. KOLOR FIOLETOWY

Ornat grodeturowy fioletowy, z kolumną parterową żółtą, w kwiaty białe galonkiem szychowym białym garniowany, astrachanią siarczystą podszyty, z stułą y manipularzem, ubiorem zaś na kielich dobieranym. Ornat staroświeckiej materyi, na tle zielonym w paski srebrne, z kolumną aksamitną niebieską złotem aftowaną, kampanką srebrną aftowany, kitayką mienioną podszyty, z dobieranymi rekwizytami. Kappa parterowa, na tle żółtym w kwiaty białe, z bokami y szczytem aksamitnym niebieskim, złotem aftowanymi, po części galonem złotym, po części kampanką żółtą garniowana, astrachanią żółtą podszyta. Bursa barakanowa koletowa do chorych.

5. KOLOR CZARNY

Ornat tureckiej materyi na tle stalowem, w kwiaty srebrne y iedwabne różnego koloru, z kolumną aksamitną czarną, taśmą półiedwabną białą garnirowany, astrachanią siarczystą podszyty cum omnibus requisitis. Ornat takież ze wszystkim dopiero rzeczonemu podobny cum omnibus requisitis. Ornat drogetowy czarny, z kolumną popielatą w kwiaty srebrne, taśmą białą w pół iedwabną garnirowany, astrachanią stalową podszyty cum omnibus requisitis. Ornat staroświeckiej materyi, na tle kaffowym, w pasy złote, frandzlą iedwabną karmazynową garnirowany, astrachanią siarczystą podszyty sine requisitis. Kappa lustrynowa czarna, szczytem takimże, taśmą półiedwabną żółtą garnirowana, astrachanią ceylastą podszyta, do niey stuła aksamitna. Florow do przykrycia krzyżów dwie. Poduszka droietowa niebieska, z galonkiem szychowym żółtym. Poduszek czerwonych adamaszkowych dwie. Poduszka na rąbku w kwiaty szyta iedna. Poduszek włóczkowych cieniowej roboty dwie. Kobierrzec na gradusy zielony w kwiaty ieden stary. Przykrycia na ołtarze, krom rasowego zielonego, sztuk ośm. Pasek czerwony iedwabny ieden, włóczkowych dwa.

6. BIELIZNA

Alba gazowa w kwiaty, u dołu astrachanią różową podszyta, iedna. Albów płóciennych trzy, z szerokimi u dołu koronkami, z których dwie mają koronki podszyte astrachanią różową y granatową. Alba płócienna, u dołów y u rękawów złotem aftowana, z koronką ordynaryiną iuż podszarzona do cna. Albów płótna ordynaryinego, z koronkami y bez koronek pięć, z których trzy nadszarzane. Komża gazowa z koronkami u dołu iedna. Komżów rąbkowych z koronkami dwie. Komżów płóciennych dwie, z których iedna bez koronki.

Tuwalnia, na rąbku włóczką angielską w kolory szyta, iedna. Tuwalnia gazowa, z kampanką srebrną, iedna. Tuwalniów innych, w kwiaty iedwabiem szytych, iuż podszarzanych, siedym. Obrusów wszystkich dwadzieścia dziewięć, z których ieden muslinowy, a trzy gazowe, z tych niektóre mają przszyte koronki. Korporał batystowy, złotem aftowany, ieden. Korporałów różnego płótna, z koronkami y bez koronek, dwadzieścia. Puryfikaterzów wszystkich trzydzieści. Humerałów wszystkich siedym, z tych ieden muslinowy. Płótna pod palki kawałków dwanaście. Płócienek na obszycie stuł sześć. Ręczników do ołtarzy trzynaście. Ręczników do zakrystyi cztery.

7. KSIĄŻKI KOŚCIELNE

Mszalów trzy, z których dwa nowe, ieden stary. Mszalików rekwiálních trzy. Ewangelika iedna. Agendka mała iedna. Książeczka katechizmowa iedna. Kanony na wszystkich ołtarzach. Na wwyż rzeczone aparaty y bieliznę stoi w zakrystyi szafa, mensę formująca, o sześciu szufladach, z antabami żelaznemi. Na tey mensie stoi szafeczka z drzwiczkami na 'zawiasach, z zamczkiem zamykana, na schowanie argentyry kościelnej. Po bokach tey szafki iest po dwie szufladki na korporały. Przy tey szafie iest lawaterz do wieszania ręcznika. Przy drzwiach skarbcu stoi genuflexorium. Nad tym wisi tablica pro adnotanda renovatione Ssmi, a przy oknie zwierciadło ordynaryine. W skarbcu iest szafa o iednej szufladzie y szufladka mała do ściany przybita bez wszelkiego zamknięcia. In quorum fide. Datum die 27 Septembris 1780, ks. Mirowski²³ (podpis niewyraźny). Poniżej podpis: ks. Winkler²⁴.

²³ Ks. P. Mirowski, dziekan warecki.

²⁴ Ks. Joachim Winkler, proboszcz w Boglewicach.

NR 3. WIZYTACJA DZIEKAŃSKA PARAFII BOGLEWICE Z 1780 R.

Boglewice, 27.X.1780

Dziewięćwarecki, ks. P. Mirowski, po zlustrowaniu parafii Boglewice, w kilkunastu punktach opisuje stan materialny i moralny tejże parafii.

Oryginał nie znany.

Kopia: ArWwa, w teczce parafia Boglewice, *Akty prawne, wizytacje, inwentarze 1681-1933*; tytuł: *Visitatio decanalıs ecclesıae parochıalis Boglevicensıs per me infrascriptum die 27 Octobris 1780 expedita*; stan zachowania średni, dokument częściowo zniszczony, wewnątrz plamy.

Ad 1mum. Wizyta ostatnia generalna przez IW. Imię Xsiedza Kаетana Onufrego Szembeka²⁵, koadyutora, archidiacona y kanonika warszawskiego, wizytatora generalnego sub actu de die 7 mensis Octobris 1778 ekspedyowana, ręką jego podpisana, znajduje się przy dokumentach kościelnych, przy tychże processa konserwowane przez Imię Xsiedza Joachima Winklera²⁶ ad praesens plebana Boglewickiego z zadosyć uczynieniem.

Ad 2dum. Sanctissimum Sacramentum decenter collocatum, cuius renovatio ultima facta die 25 Octobris. Fons baptismalis Christi miedziany, do pobielenia zalecony. Olea sacra czyste in vasis mundis w czasie prokurowane. Indulgentiae plenariae pro eliberanda anima altari maiori applicatae ab Illustrissimo Lociordinario die 27 Octobris. Ad praesens concessae, praeter ad I. indulgentiae pro festis Immaculatae Conceptionis, et Sanctis Joannis Baptistae, uti titulo ecclesiae, nondum consecratae, item pro Festo Transfigurationis. Przystoynne ochędostwo około ołtarzy, obrusów, krzyżów ac kielichy dobrze pozłacane.

Ad 3tium. Inwentarz kościelny zweryfikowałem. Dobrze y czysto w szufladach konserwowany.

Ad 5tium.²⁷ Chór y pozytyw dobry. Na kościele dach potrzebuie reparacyi. Cmentarz oparkaniony z zamknięciem. Dzwonnica dobra²⁸ y [...] ²⁹ trzy.

Ad 6tium. [...] ³⁰ dowa ekonomiczna. Plebania [...] ³¹ iako w wizycie ge[...] ³² opisana. Teraz dokończona [...] ³³ ey wizycie stanęło o[...] ³⁴, z dwiema bramami y przy nich furtkami. Sto³⁵ [...] ³⁶, de novo przestawioney, inne budynki zreperowane.

Ad 7mum. Dokumenta kościelne summariuszem wizyty generalney zweryfikowałem, dobrze konserwowane, nic ich więcej nie przybyło.

Ad 8vum. Kościół w possessyi funduszu swego niespokoyny, gdyż iest in lite z [...] ³⁷

²⁵ Ks. Kajetan Onufry Szembek, koadyutor, archidiacon warszawski, wizytator generalny.

²⁶ Zob. przyp. 24.

²⁷ Pomyłka w numeracji. Powinno być „Ad 4tum“.

²⁸ Plama w tekście.

²⁹ Wyraz nieczytelny. Być może znajdowało się tam słowo: dzwonoń.

³⁰ Z powodu plamy w dokumencie brak pół wyrazu. Wydaje się, że powinno tu być słowo: zabudowa.

Plama, wyraz nieczytelny.

³² Z powodu uszkodzenia tekstu uszczerbek w wyrazie. Przypuszczalnie powinno być słowo: generalnej.

³³ Tekst uszkodzony. Powinno być: w ostatney.

³⁴ Obora, wyraz uszkodzony.

³⁵ Stodoły.

³⁶ Plama na wyrazie.

³⁷ Wyraz nieczytelny.

Puławskiem, o włókę plebankę y zamyśla zacząć po uczynionych manifestach z parafianami.

Ad 9num. Czeladzi y naimnikom zupełna idzie płaca, iako y organiście bez funduszu, nie wyraża się tu percepty y expensy, ponieważ expensa superat perceptam.

Ad 10num. Funduszowym obligom zadosyć się staie.

Ad 11num. Bractwa żadnego nie masz, bo ieżeli iest złotych 100 na prowizyi, to tylko promocyje śpiewania różańca.

Ad 12num. Księgi trzy metricarum porządnie pisane, z świadków weryfikowane y przez nas ut infra podpisane. Szlacheckie nobilium baptisatorum ad acta podane cum recepto testimonio. Dzieie się zadość obowiązkom pasterskim, nabożeństwo regularne, kazania, nauki, katechizmy z ukontentowaniem całej parafyi bywaią w pobożności y egzemplarności życia wydatne. Nikt bez sakramentów świętych nie umarł. O żadney nie słychać extorsyi.

Ad 13num. Dane iest zaświadczenie, iako żadnego w parafii nie masz zgorszenia, prócz grania po karczmach w święta. Wszyscy zadosyć uczynili praecepto Communionis. Święta zachowane.

Ad 14num. Produkowana approbacya de die 20 mensis Iulii a. 1780 ad decursum unius anni, tudzież testimonium recollectionis de die 17 Aprilis anno praesente.

Ad 15tum. Dwa kazania tegoroczne oddane.

Ad 16 tum. Obstetrices trzy dobrze wyuczone chrzcić in casu necessitatis.

Ad 17num. Reiestr summarie osób do spowiedzi wielkanocney [...] ³⁸ set sześćdziesiąt w parafii żonatyh z żonami, computando sto czterdzieści dwoie, młodzieńców sto sześćdziesiąt, panien sto czterdzieści trzy, wdowców siedymnaście, wdowów sześćdziesiąt dwie. Tego roku ochrzczonych czterdzieści trzech, nowo żyniatych iedynaście. Zmarłych trzydzieści dziewięć z dziećmi. Dyssydentów żadnych nie masz. Żydów z dziećmi iest trzydzieści.

Ad 18um. Kaplica w Nowey Wsi z indultem w obrębach [...] ³⁹. Die 27 Octobris 1780. In quorum fide. Podpis nieczytelny (plama) X. Mirowski, mp. Poniżej podpis proboszcza: X. Winkler, mp.

NR 4. WIZYTACJA DZIEKAŃSKA PARAFII BOGLEWICE Z 1781 R.

Boglewice, 13.XI.1781

Dziedkan warecki, ks. P. Mirowski, w krótkim sprawozdaniu wizytacyjnym podaje stan parafii Boglewice.

Oryginał nie znany.

Kopia: ArWwa, w teczce parafia Boglewice, *Akty prawne, wizytacje, inwentarze 1681-1933*; tytuł: *Visitatio decanalıs ecclesıae parochialis Boglevicensis die 13 Novembris 1781 expedita*; stan zachowania: średni, gdzieniedzie znajdujĄ się plamy.

Renovatio Smi Sacramenti decenter in pixide collocati facta in die 5 Octobris. Fons baptismalis mundaе aquae oleis sacris immixtae hoc anno procurati. Mundities in ecclesia laudabilis, et omnia reperiunt quo ad numerum instructionis, et mandati in

Wyraz uszkodzony. Prawdopodobnie bylo tu slowo:

Wyraz nieczytelny.

ordine visitationum ad Illustrissimo officio die 29 Aprilis 1780 emanati, et inventarium, tam visitationis generalis, tam decanalis seorsive conscriptum. Nullum scandalum in parochia reperitur, praeter hoc super quod 12 praesenti commissio caepta expedita doctrinae spirituales, devotio, exemplaritas, testibus comprobata. Introducendi confraternitatem Smi Rosarii, nec foundationis, nec sufficientiae ex proventibus, modis est aedificia tam ecclesiae, quam plebanalia in sub bono statu saepimenta adhuc hortum et aedificium plebanale acceperunt. In decimis ecclesia patet iniuriam, in votis iure vindicanda, quare nulla alia accepere documenta, antiquis cum processibus a Loci Ordinariis bene conscriptis, praeter manifestationes. Capella in Nowa Wieś⁴⁰, cuius ab intra decor ex ornamentis exacta mundities sub diligenti inspectione Ill[ustri] Admodum R[evere]ndi D[omi]ni curati atque indulta procurata. Proventus ex beneficio efficit summam 749, expensa 1866. Familia domestica, et continuo conductis ad laborandum fideliter merces persolvit. Elenchus in parochia copulatorum 145, viduarum 12, viduarum 60. Virorum nobilium atque minoris aetatis 160. Virginum similiter 140. Infantum 193. Numerorum capacium confessionis 690, et omnes annuae confessioni Paschali satisfecerunt, praeter unum ignarum fidei rudimentorum. Hoc anno in libris metricis numerando a praeterito visitatione copulatorum 14, baptisatorum 63, mortuorum adultorum 14, infantum 23. Iudeorum in haec parochia cum infantibus 36. Illustris R[evere]ndus D[omi]nus curatus notarius decanatus Varcensis, absolutis recollectionibus approbatus die 13 Septembris 1781 ad Novembris anni venturi 1782. Contio Ill[ustrissim]o Officio remittit. In quorum fidem. Datur ut supra. Podpis dziekana: ks. Mirowski, dec. mp. Ponizej: ks. Winkler P. B. mp.

NR 5. WIZYTACJA DZIEKAŃSKA PARAFII BOGLEWICE Z 1782 R.

Boglewice, 10.IX.1782

Wizytacja dziekańska parafii Boglewice, przeprowadzona przez dziekana dekanatu wareckiego, ks. P. Mirowskiego, po objęciu wymienionej parafii przez ks. M.K. Piotrowskiego, ukazuje stan materialny i duchowy tej parafii oraz odnotowuje przy końcu pewne zaniedbania gospodarcze.

Oryginał nie znany.

Kopia: ArWwa, w teczce parafia Boglewice, *Akty prawne, wizytacje, inwentarze 1681-1933*; tytuł: *Visitatio decanalis ecclesiae parochialis Boglevicensis die 10 mensis Septembris anno Domini 1782 expedita*; stan zachowania: średni, na wielu miejscach ślady plam, pismo niedbałe, przy końcu tekst trudno czytelny.

Ecclesia parochialis in villa Boglewice, palatinatu Mazoviae⁴¹, terra Cernensi, districtu et decanatu Varcensi⁴² sita, tota lignea per Magnificam Isabellam Kicińska⁴³, capitaneam Krzczowiensis⁴⁴, 1763 exstructa, uti fusius in visitatione generali Szembekoviana descripta. Ad quam ecclesiam, post liberam illius resignationem, Admo-

Nowa Wieś, wieś w woj. radomskim.

Mazowsze.

Warka, miasto w woj. radomskim.

Izabela Kicińska, fundatorka kościoła w Boglewicach.

Krzyszycze?

dum R[evere]ndi D[omi]ni Joachimi Winkler eodem anno quo praesentatus Admodum R[evere]ndus D[ominus] Martinus Casimirus Piotrowski⁴⁵, 1782 per Illustrem Magnificum D[omi]num Stanislaum de Ostrow Rychłowski⁴⁶, excapellanum Spicisciviensem⁴⁷, die 28 mensis Iulii institutus, per Ill[ustrissim]um Gasparem Columna Cieciszewski⁴⁸, episcopum Tebastianum, coadiutorem Kiowiensem⁴⁹ et Czernichoviensem⁵⁰, praepositum commendatarium Miechoviensem⁵¹, vicarium in spiritualibus et officialem Varsaviensem ac per ducatus Mazoviae generalem. Die vero 10 Septembris eodem anno, per me infrascriptum introductus, annorum 30, natus videlicet et baptisatus die 6ta Octobris 1747 in ecclesia parochiali Mostoviensem⁵², archidioecesis Gnesnensis, decanatus Radomscensis⁵³, habitis dimissorialibus Ill[ustrissimo] R[evere]ndissimo Ignatio Augustino Kozierowski⁵⁴, episcopo [...] cathedrali Gnesnensi, qua relato sub data die 31 Octobris anno 1782, et sic ad nostram die [...] pervenit.

Producta lustratione generali Szembekoviana, et omnibus processibus via cursoria transmitti solitis cum documentis ecclesiae bene conservatis perpendi, et examinavi, ac omnia quoque iuxta dispositionem superioritatis adimplevi. Sanctissimum Sacramentum in pixide argentea intus, et extra deaurata, decenter collocatum, in cimbório bene occluso, cuius renovatio facta die qua Septembris, ut in sacristia in tabella connotatur. Fons baptismalis in tabete ceneo intus dealbato, oleis sacris immixtae hoc anno procuratis aquae mundaе.

Devotiones cum indulgentiis peraguntur in Festis Conceptionis B[ea]tissimae Virg[inis] Mariae, et Transfigurationis a Sacra Nuntiatura die 21 mensis Julii a[n]no D[omi]ni 1780 ad trienium procuratis. In festis vero ordinariis et Dominicis, Matutinum, Officium Immaculae Conceptionis, Rosarium cum Litaniis, catechizmus, doctrina spiritualis, vel concio pro temporis exigentia piissime absolvuntur. Observata mundicies circa altaria omnia tribus mappis tecta, atque circa cruces, candelabra, antepedia, calices duo cum patenis deaurati intus, et extra, argentei alii tres pariter cum patenis intus tantum deaurati, quorum unus iam indiget reparatione, et deauratione. Nulla deformis imago reperitur. Inventarium sacristiae specificatur, iuxta descriptionem visitationis generalis verificavi, et seorsivo registro conscripsi.

Chorus, et organa sunt hucusque in bono statu. Tectum ecclesiae, fenestras in porticu, adhuc ab anno 1780 reparatione indigentes commendavi, saepimentum coemeterii meridum versus indiget reparatione. Scallae, seu gradus ad fores ecclesiae collaterales putrefacti.

Status aedificiorum plebanialium seorsive describitur cum suo inventario economico, nulla accesserunt documenta ecclesiastica, praeter ea quae in summario visitationis generalis annotantur. Domesticis, et mercenariis regulariter persolvitur, atque organario quamvis pro illo nulla fundatio habetur. Obligationibus inscriptionum hucusque satis fit, licet si census non percipitur donec ab officio resolvatur. Confra-

Ks. Marcin Kazimierz Piotrowski, nowo mianowany proboszcz parafii Boglewice.

⁴⁶ Stanisław de Ostrow Rychłowski, kolator kościoła w Boglewicach.

⁴⁷ Nie wiadomo dokładnie, o jaką tu miejscowość chodzi.

⁴⁸ Gaspary Kolumna Cieciszewski, biskup tytularny Tebasty, wikariusz generalny i oficjał warszawski, koadiutor kijowski.

⁴⁹ Kijów.

⁵⁰ Czernińów, miasto na Ukrainie.

⁵¹ Miechów, miasto w woj. krakowskim.

⁵² Mosty, wieś w woj. radomskim.

⁵³ Radomsko, woj. sieradzkie.

⁵⁴ Ignacy Augustyn Kozierowski (1708—1791), h. Leliwa, biskup adrateński, kanonik gnieźnieński.

⁵⁵ Plama na wyrazie.

⁵⁶ Wyraz uszkodzony.

ternitas nulla. Libros metricarum diligenter conscriptos, testibus verificavi, et subscripsi. Nullus nobilium baptisatus. Obligationibus suis parochialibus modernus Admodum R[evere]ndus D[omi]nus curatus, cum aedificatione populi satisfacit, et de numero parochianorum, et his qui praecepto Communionis satisfecerunt, in initio sui officii pastoralis docere non potest. Nullum scandalum hucusque repertum. Recollectionibus ante institutionibus absolutis, post quam approbatus ad annum. Concionem remittit. Obstetrices examinare, et capaces ad inveniente baptisandi.

Non adnotatur hoc loco proventus ecclesiae, quoniam Admodum R[evere]ndus curatus expendit pro aedificata residentia plebanali centum triginta aureos hungaricales. Pro necessitatibus economicis plus quinquaginta, atque sustentatione sui, familiae domesticae sacerdote conducto. Pro bovis, equis, curribus, et aliis necessitatibus, uti seorsive in inventario economico adnotabitur. A summis in palatinatu Ravensi duorum millium, et a summa 1000 fl[orenorum] pol[onicalium] in Boglewice census, per duos annos non persolutus manet in promissis pro separatione ecclesiae.

Inwentarz kościelny, argenteria, cyna, miedź, mosiądz, żelazo i inne sprzęty kościelne podczas opisu wizyty generalnej szembekowskiej znajdują się. Jak wyżej wyrażono dach w kościele zły, schodki do drzwi pobożnych spróchniałe, okna w kruchcie reparacyi potrzebne. Podsiebitka z tyłu nad chórem odpadnieniem grozi. Pułap na belkach potrzebny, do konserwacyi posiebitki. Lampa przed wielkim ołtarzem w lustrach potrzebuie reparacyi. Z lichtarzy pięciu cynowych, dwa potrzebią przelania, a inne reparacyi. Apparaty, bielizna y inne zakrystyi sprzęty są w całości co do liczby, ale niektóre reparacyją potrzebią specyjalną.

1° Z ornatów białych, ornat na grodetorze niebieskim w kwiaty, srebrem y iedwabiem różnego koloru szyte, galonkiem srebrnym garniowany, astrachanią karmazynową podszyty, z stułą y manipularzem y ubiorem na kielich dobieranym, nowey potrzebuie reparacyi.

2° Ornat drogetowy niebieski, z kolumną staroświeckiey materyi, astrachanią czerwoną podszyty.

3° Z ornatów czarnych, ornat tureckiey materyi, na tle czarnym w kwiaty srebrne y iedwabne różnego koloru, z kolumną aksamitną czarną, z przodu wytartą, ma stułę złą y manipularz.

4° Ornat staroświeckiey materyi, na tle kaffowym, frądzle iedwabne karmazynowe, żadnych nie ma rekwyztów.

5° Ornat drogetowy, z kolumną popielatą, taśmą iedwabną białą garniowany, ma stułę y manipularz zły. Do kappy parterowej czarney stuła aksamitna zła.

6° Z ornatów fioletowych. Ornat staroświeckiey materyi, na tle zielonym, z kolumną aksamitną niebieską, ma podszewkę kitaykową złą y niezdatną y dobierane rekwyzta.

Spomiędzy sreber kościelnych, prócz kielichów wyłącanych, krzyż, który się używa na processyą y lichtarz dla akolitów, potrzebią reparacyi. Koronka srebrna, pozłacana, oderwana od puszek, czyli inne genus, ma być przyprawiona.

Rezydencya plebańska y inna budowa iest według opisu wizyty generalney, prócz że folwark stary bez dachu, spustoszony, drzewa spróchniałego, iest zniszczony, z intencyą nowey iego budowy. Stodoła w szrodku potrzebuie podwalin y nowego poszycia, także na oborach poszycie złe. Parkan u bydła już się obala. W rezydencyach plebańskich stołów dwa, z tych ieden chwiejący, zły. Stołków z poręczami cztery, bez poręczy cztery, kredensik bez zamku stary. W czeladnicy szafa, ceber, konew, szaflik, móżdziejyków dwa, do strzelania.

Inwentarz bydła. Krów dwie, wołów para iedna, koń ieden, kłaczką iedna. Trzody. Maciora iedna, wieprzaków cztery, gęsi pięć, kaczek pięć, kur pięć. Sprzęty gospodar-

skie. Wóz jeden zły, za drugi zastawiony magiel, płużyc starych dwie, bron starych dwie, redlie dwie, jak płużyc, tak redło wielu. Pólszorków starych para, z kantarami, lecam, kosa, od sieczki jedna zła. Piła ręczna na końcu złamana i nitowana jedna. Szufłów dwie, worów na zboże trzy, żarna, jedna dzieża, jedna wielka żelazna na kominek. Za piecem było po Imć X. Winklerze żyta korcy iedn, pszenicy korcy dwa, jęczmienia korcy sześć, brosa korcy ośm, grochu ćwierć duże, brosa ćwierci duże. Nadmieniona wyżej expens tu się w części wyraża, że Imć X. proboszcz pokupił do gospodarstwa woły, konie, krowy, wozy, sanie etc. In quorum fide. Datum ut supra. Podpisy: Mirowski D. V. Ch. P. mp., M. Piotrowski, mp.

ZAKOŃCZENIE

Na podstawie przytoczonych źródeł można odnotować pewne spostrzeżenia o parafii Boglewice. Placówka ta funkcjonowała w granicach dekanatu wareckiego. Kościół był drewniany. W dzwonnicy znajdowały się trzy dzwony. Cmentarz i budynki parafialne wymagały konserwacji. Uposażenie parafii nie było najlepsze. W świątyni parafialnej nie zauważa się zasadniczych braków sprzętów kościelnych, naczyń czy szat liturgicznych. Jednakże niektóre z nich domagały się naprawy.

Na terenie parafii mieszkało kilkadziesiąt osób pochodzenia żydowskiego. W r. 1781 notujemy tam 145 rodzin katolickich, 12 wdowców, 60 wdów, 160 kawalerów, 145 panien i 193 małych dzieci. Do spowiedzi wielkanocnej przystąpiło 690 osób. Ślubów udzielono 14. Ochrzczonych zostało 63 dzieci. Zmarło 14 dorosłych i 23 dzieci. Parafia Boglewice liczyła ogółem 855 katolików.

Po trzecim rozbiorze zaszły pewne zmiany w organizacji Kościoła w Polsce. Interesująca nas parafia, podobnie zresztą jak wiele winnych, przeżywała ciężkie losy niewoli narodowej.